

KUTSAL KİTAP ELEŐTİRİŐİ

-Julius Wellhausen Örneklüğinde-

Merve YETİM

ESKİ
YENİ
YAYINLARI

Eskiyeni Yayınları: 68

KUTSAL KİTAP ELEŞTİRİSİ
-Julius Wellhausen Örneğinde-

Merve YETİM

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
ŞAFAK MATBAACILIK
İvedik O.S.B. Matbaacılar Sitesi 1515. Sk. No: 53
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0312. 229 57 84
(Sertifika No: 16104)

1. Baskı: Aralık 2019

ISBN: 978-605-5978-77-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.eskiyeni.org • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUTSAL KİTAP ELEŐTİRİŐİ

-Julius Wellhausen Örneklüğinde-

Merve YETİM

Ankara 2019

Merve YETİM

1994 yılında Melikgazi’de (Kayseri) doğdu. 2012 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesine başladı. 2016’da lisans eğitiminden mezun oldu ve aynı yıl Cumhuriyet Üniversitesi’nde yüksek lisans eğitimine başladı. 2018 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda araştırma görevliliğine atandı. 2019 yılında yüksek lisans tezini tamamlaması ardından aynı yılda doktora eğitimine başladı. Yazar halen Cumhuriyet Üniversitesi öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

ÖN SÖZ

Tüm dünyada üzerinde önemle durulan çalışma alanlarından biri olarak Kutsal Kitap Eleştirisi, çeşitli dinlerin kutsiyet atfettikleri ve vahiy ürünü olduğunu savundukları metinler üzerine yapılan kritikleri ele almaktır. Özellikle Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Kitabını içeren Kitab-ı Mukaddes, alan içerisinde üzerinde en çok çalışılan metinlerden olmuştur. Ülkemizde de bu alana dair çalışmalar yapılmakla birlikte hazırlanmış olduğumuz bu eserde bu alanda örneklerden bir tanesidir. Bu bağlamda çalışmamızda Kutsal Kitap eleştirisine dair tarihsel süreç verildikten sonra Yahudi Kutsal Kitabı üzerine incelemelere yer verecektir. Bu doğrultuda hazırlanmış olduğumuz çalışma, Haziran 2019 tarihinde Dinler Tarihi alanında yaptığımız “Eski Ahit Eleştirisi ve Julius Wellhausen” başlıklı yüksek lisans tezimize dayanmaktadır.

Eserimizin konusunun belirlenmesinden son aşamasına gelene kadar yol gösteren, yoğun iş temposu arasında çok değerli vakitlerini ayırarak destek ve yardımlarını esirgemeyen, lisans dönemimden bu zamana kadar tecrübeleriyle ışık tutan ve olumlu-yapıcı eleştirileriyle yönlendiren saygıdeğer hocam Doç. Dr. Dursun Ali Aykıt’a, Yüksek Lisans dönemimin başından sonuna kadar gerek kaynak konusunda gerek öneri konusunda daima yanımda olan ve desteklerini hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Ali Osman Kurt’a hem akademik hem kişisel hayatımda daima bana destek olarak beni onurlandıran sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Demir’e teşekkür ederim. Ayrıca tüm hayatım boyunca kararlarımın arkasında durmamı sağlayan ve beni bu yolda daima destekleyen sevgili aileme şükranlarımı sunarım.

Merve Yetim
Sivas 2019

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
KISALTMALAR	10
GİRİŞ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES ARAŞTIRMALARI VE JULIUS WELLHAUSEN'İN HAYATI

1. KUTSAL KİTAP ARAŞTIRMALARI	17
1.1. Kutsal Kitap Hakkında Kısa Bilgi	17
1.2. Kutsal Kitap Araştırmaları	18
1.2.1. Araştırmaların Birinci Evresi	19
1.2.2. Araştırmaların İkinci Evresi	21
1.2.3. Araştırmaların Üçüncü Evresi	23
1.2.3.1. Thomas Hobbes (1588-1679)	24
1.2.3.2. Baruch de Spinoza (1632-1677)	26
1.2.3.3. Richard Simon (1638-1712)	28
1.2.3.4. Jean Astruc (1684-1766)	30
1.2.3.5. Johann Gottfried Eichhorn (1752-1827)	31
1.2.3.6. Karl David Ilgen (1763-1834)	33
1.2.3.7. Alexander Geddes (1737-1802)	34
1.2.3.8. W.M.L. de Wette (1780-1849)	36
1.2.3.9. Hermann Hupfeld (1796-1866)	37
1.2.3.10. Karl Heinrich Graf (1815-1869)	38
2. JULIUS WELLHAUSEN	41
2.1. Hayatı	41
2.2. Kaynakları	47
2.2.1. Heinrich Ewald (1803-1875)	47
2.2.2. Wilhelm Vatke (1806-1882)	50
2.3. Eserleri	52
2.3.1. Eski Ahit Üzerine Yaptığı Çalışmalar	53
2.3.2. İslam Dini Öncesi ve Sonrası Arap Kültürü ile İlgili Çalışmalar	55
2.3.3. Yeni Ahit Üzerine Yaptığı Çalışmalar	57

İKİNCİ BÖLÜM

PROLEGOMENA BAĞLAMINDA YAHUDİ İNANÇLARI

1. TANRI	61
1.1. Tanrı Elohim	63
1.2. Tanrı Yahve	67
2. KUTSAL KİTAP	73
2.1. Sürgün Öncesi Kutsal Kitap	76
2.1.1. Yahvist Kaynaklı Kitaplar	76
2.1.2. Elohist Kaynaklı Kitaplar	80
2.1.3. Tesniyeci Kaynaklı Kitaplar	82
2.2. Sürgün Sonrası Kutsal Kitap	89
2.2.1. Kâhinsel Kaynaklı Kitaplar	89
3. İBADET MEKÂNLARI	95
3.1. Kadim İsrail'de İbadet Mekânları	95
3.1.1. Yüksek Yerler/Bamot	95
3.1.2. Ohel Moed ve Mişkan	105
3.2. Monarşik Dönemde İbadet Mekânları	112
3.2.1. Süleyman Tapınağı/Bet Ha Mikdaş	113
4. VAADEDİLMİŞ TOPRAKLAR	123
4.1. Merkezileşme Öncesi Yahudi Yerleşkesi	123
4.2. Merkezileşme Sonrası Arzı Mevut Fikri	128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PROLEGOMENA BAĞLAMINDA YAHUDİLİKTEKİ

DİNİ TÖREN VE UYGULAMALAR

1. DİN ADAMI SINIFI	137
1.1. Sürgün Öncesi Din Adamı Sınıfı	138
1.1.1. Bağımsız Kâhinlik	138
1.1.2. Levili	147
1.2. Sürgün Sonrası Din Adamı Sınıfı	153
1.2.1. Kâhin (Kohen)	157
1.2.2. Levili	161
2. KURBAN	165
2.1. Yoşiya Reformu Öncesi Kurban	168
2.2. Yoşiya Reformu Sonrası Kurban	173
2.3. Babil Sürgünü Sonrası Kurban	176
3. ŞABAT	180

3.1. Sürgün Öncesi Şabat Anlayışı-----	181
3.2. Sürgün Sonrası Şabat Anlayışı-----	184
4. BAYRAMLAR-----	189
4.1. Sürgün Öncesi Kutlanan Bayramlar -----	190
4.1.1. Maccoth/Mayasız Ekmek Bayramı -----	191
4.1.2. Katzir ve Asif-----	195
4.2. Sürgün Sonrası Kutlanan Bayramlar -----	199
4.2.1. Paskalya/Pesah/Easter-----	199
4.2.2. Şavuot/Haftalar Bayramı/Pentacost-----	203
4.2.3. Sukot/Çadırlar Bayramı-----	205
SONUÇ -----	209
KAYNAKÇA -----	217